

המשנה למלך ז"ל בהלכות מלכים (פ"י ה"ז ד"ה וראיתי) ליישב דכוונת התוס' כיון דבתחילה היו עבדים בכלל המצוה א"כ אח"כ לא יצאו מכלל ישראל. וכתב עוד (ד"ה הכלל וד"ה וא"ת) וכ"ת אמאי לא נילף לה לה מאשה דאינו מצווה (כדילפינן בחגיגה ד' ע"א) היינו משום דהטעם באשה דאין דרכה לכבש (יבמות ס"ה ע"ב) לא שייך בעבד. וכ"כ הפני יהושע בגיטין (שס). ולדידי נראה תמיהת המהרש"א ז"ל קיימת דהא כתבו רש"י ז"ל ותוס' בכמה דוכתי דהא דעבד חייב במצות כלל היינו משום דגמר לה לה מאשה כמו שכתב רש"י ביבמות פרק החולץ (מ"ז ע"ב ד"ה אבל עבד) ובב"ק ר' החובל (פ"ח ע"א ד"ה במצות) וכן כתבו התוס' שם (ד"ה יהא) וא"כ לא שמעינן מינה אלא מצות שהאשה חייבת בהן אבל מה שאין האשה חייבת בהן מנא לן. ועפ"ז תראה הרבה דברים שיש לדקדק שם על דברי המשנה למלך ז"ל ואין כאן מקומו להאריך. אלא דלפ"ז דברי הרמב"ם ז"ל לענין בל תקיף קשה שכתב (פ"ב מהלכות עבודה זרה ה"ב) דעבד ישנו בהקפה הואיל ויש לו זקן. ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות אסורי ביאה (פ"ד ה"ז וה"ח) דמשמע מדבריו ז"ל דעבד אינו נהרג אלא על הזכר והבהמה אבל לא על אשת איש משום דיצא מכלל נכרי ולכלל ישראל לא בא ועיין במגיד משנה שם ואין כאן מקומו. אך בזה נראין דברי הפני יהושע (בגיטין שס) דמצות לשבת יצרה נמי לא שייך אלא באיש וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות עבדים (פ"ז ה"ז) ע"ש:

נחזור לענינינו. וראיתי להתוס' לקמן בפרק ואלו מגלחין י"ד ע"ב ד"ה עשה דיחיד, שכתבו דשמחת הרגל דרבנן היא ועיקר קרא קאי אשלמי שמחה ולא משמע כן בסוגיין דא"כ מאי דריש רב בחגך ולא באשתך כיון דאין שמחה ברגל מן התורה אלא ודאי מן התורה חייב לשמוח גם בלב ולהסיר ממנו כל עצב וכמש"נ (תהילים קי"ח כ"ד) זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. אבל בשמחת חתן יש להסתפק אי מחויב הוא בשמחה מן התורה או השמחה באה לו מאיליו ומשום הכי אסרה תורה ברגל. וכבר דנו הראשונים (דל) בזה בסוגיא (כתובות ד' ע"א) דהרי שהי' טבחו טבוח כו' נוהג שבעת ימי המשתה ואחרי כן נוהג שבעה ימי אבל מזה מוכח דמצוה לשמוח מדדחי לימי אבל. וכתבו שם (ברא"ש סימן ה' ובתלמודי רבינו יונה בשם הרמ"ה) דלמ"ד יום ראשון של אבל מן התורה צ"ל דיום ראשון

למ"ד מפני הטורח כולו לישתרו בלא סעודה אלא ודאי גם הסעודה מותר במחזיר גרושתו וכמו שכתבו התוס' (ד"ה מפני ביטול) דאין בה טורח כל כך. ועיין בט"ז ז"ל סימן תקמ"ו (ס"ק ב') שדעתו לאסור סעודת תנאים ועיין במחצית השקל מה שכתב על דבריו.

וראיתי ברש"י ברי"ף שכתב דרבה בר רב הונא פליג אשמואל ולא דריש לקרא דשלמה משום דס"ל דאינו אסור אלא שמחת נישואין דמבטל בשבילה שמחת הרגל אבל לא שאר שמחות כמו דשלמה ולדידי קשיא אטו יש לנו שמחה גדולה מבנין בית המקדש שעליו נאמר צאינה וראינה כו' ביום חתונתו וביום שמחת לבו. וכי תימא א"כ למה לי קרא (דשלמה) [דבחגך] לרב תיפוק ליה מקרא (דבחגך) [דשלמה]. וי"ל דהוא אמינא שמחה של רבים שאני. ועוד דלא שייך התם שכחת שמחת הרגל כיון דעיקר שמחתם הי' בבית המקדש בעבודה. והנה לקמן (ט' ע"א) אמרינן בש"ס דאפילו איתרמי לא עבדינן א"כ יש לדקדק על תקנת קדמונינו לסיום התורה בשמיני עצרת ואמאי לא חששו לעירוב שמחה בשמחה דמצוה לשמוח בגמרה של תורה. ומכאן יש ללמוד דסעודה שעושיין לסיום התורה מותר לעשות בחול המועד או ביו"ט אפילו למ"ד דכל השמחות בכלל אין מערבין כו'. ויש להביא ראייה עוד דאין בכלל מערבין שמחה בשמחה אלא שמחת נישואין מהא דאמרינן בירושלמי (פ"א ה"ז) עבד מהו שישא במועד ושמע לה מהדא דשמעון בר בא אמר משום ביטול פרי' ורבי' ועבד הא מצווה על פרי' ורבי' ממתניתין דגיטין (מ"א ע"ב). משמע דלטעם דאין מערבין כו' מותר לישא והיינו משום דאין זו שמחה כיון דלית ב' נישואין אע"ג דוודאי שמחה היא לו. אלא די"ל למ"ד (קידושין ל"ד ע"ב) דמצות שמחה אין האשה מצווה מצד עצמה אלא חיוב על הבעל לשמחה וכן העבד על האדון א"כ לא שייך ב' איסור עירוב שמחה בשמחה כיון דהוא עצמו אינו מצווה ע"ז.

ודרף אגב אדבר קצת בענין הזה כמה דסתרי אהדדי דברי התוס' בחגיגה (ב' ע"ב ד"ה לא תוהו בראה) ובגיטין (מ"א ע"ב ד"ה לא תוהו) לענין פרי' ורבי' אם העבד מצווה. והתוס' בחגיגה ס"ל דחייב וכתבו דהרי פרו ורבו לבני נח נאמר ואפילו לבני כנען ותמה המהרש"א ז"ל הא אמרינן בסנהדרין (נ"ט ע"ב) דמצוה זו נאמרה ונשנית, ולישראל נאמרה ולא לבני נח. וכתב

מִשְׁתַּיָּא: כה וְהוּהּ בְרַמְשָׁא וּדְבַר ית לאה ברמה ואַעַל יתה לותה ועל לותה: כד ויהב לכן לה ית זלפה אמתה ללאה ברמה לאמהו: כה וְהוּהּ בְצַפְרָא וְהָא היא לאה ואמר ללכן מה דא עבדת לי הלא ברחל פלחית עמו ולמא שקרת בי: כו ואמר לכן לא מתעבד כן באתרנא למתן זערמא קדם רפתא: כז אַשְׁלֵם שְׁבוּעַתָּא דְדָא וְנָתַן לָךְ אף ית דא בפלחנא דתפלח עמי עוד שבע שנין אחרנין: כח ועבד יעקב כן ואשלם שבוועתא דדא ויהב לה ית רחל ברמה לה לאתו: כט ויהב לכן לרחל ברמה ית בלהה אמתה לה לאמהו: ל ועל אף לות רחל ורחם אף ית רחל מלאה ופלח עמה עוד שבע שנין אחרנין: לא וחזא יי ארי שונאתא לאה ויהב לה עדיה ורחל עקרא: לב ועדיאת לאה וילדת בר וקרת שמה ראובן ארי אמרת ארי גלי קדם יי עלבוני ארי כען ירחמני בעלי:

מִשְׁתַּה: כג וְיְהִי בְעָרְבַּ וַיִּקַּח אֶת־לָאָה בְּתוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלֶיהָ: כד וַיִּתֵּן לָכֵן לָהּ אֶת־זֹלְפָה שִׁפְחָתוֹ לְלָאָה בְּתוֹ שִׁפְחָה: כה וְיְהִי בַּבֶּקֶר וְהִנֵּה־הוּא לָאָה וַיֹּאמֶר אֶל־ לָכֵן מַה־זֹּאת עָשִׂיתְ לִי הֲלֹא בְרַחֵל עַבְדָּתִי עִמּוֹ וְלָמָּה רַמִּיתָנִי: כו וַיֹּאמֶר לָכֵן לֹא־יַעֲשֶׂה בֶן בְּמִקְוָמֵנוּ לְתֵת הַצְעִירָה לְפָנָי הַבְּכִירָה: כז מִלֵּא שְׁבַע זֹאת וְנָתַנָּה לָךְ גַּם־אֶת־זֹאת בְּעַבְדָּהּ אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שְׁבַע־שָׁנִים אַחֲרוֹת: כח וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיִּמְלֵא שְׁבַע זֹאת וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־רַחֵל בְּתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: כט וַיִּתֵּן לָכֵן לְרַחֵל בְּתוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה: ל וַיָּבֵא גַם אֶל־רַחֵל וַיֵּאָהֵב גַּם־ אֶת־רַחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שְׁבַע־שָׁנִים אַחֲרוֹת: לא וַיֵּרָא יְהוָה כִּי־שָׁנוּאָה לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ וְרַחֵל עֵקְרָה: לב וַתַּהַר לָאָה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעַנְיִי כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי:

רש"י

שְׁטֵיטִיק"א בלע"ז: ונתנה לך. לשון רבים, כמו נקדה ונקלה (לעיל יא ו) ונקרפה (שם פסוק ו), אף זה לשון וניתן: גם את זאת. מיד לאחר שצעת ימי המשמטה, ומעבוד לאחר נשואיה: (ב) עוד שבע שנים אחרות. אמרות הקישן לראשונות, מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה, ואף על פי שצדמאות בא עליו (ב"ר ע"ט): (ג) ותקרא שמו ראובן. רבותינו פירשו (ברכות ז), אמרה, ראו מה בין בני לכן חמי, שמכר הזכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שצקש להוציאו מן הבור:

קל שצקלים אינו אומר כ"ב, אלא להוליד תולדות אמר כך (ב"ר ע"ט): (כה) ויהי בבקר והנה היא לאה. אצל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב סימנים לרחל, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלס אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים (מגילה י"ג): (כו) מלא שבע זאת. דבוק הוא שהרי נקוד בחטף, שבע של זאת, והן שבעת ימי המשטה, בגמרא ירושלמית צמועד קטן (פ"א ה"ו). וואי אפשר לומר 'שבע' ממש, שאם כן היה צריך לינקד צפת"ח הש"י. ועוד, ש'שבע' לשון זכר, כדכתיב (דברים טו ט) שְׁבַע שְׁבַע תִּסְפֹּר לָךְ, לפיכך אין משמע שבע, אלא שבעה,

שפתי חכמים הקצור

ויתפרש כי רחל נתתן לך, כי ונתנה הוא פועל עבר ורחל עדיין לא נתנה לו (ראה בא"ר). טו. כמו שכתוב וימלא שבע את ויתן לו וגו' (בא"ר). טז. כי הלשון 'עוד שבע שנים' משמע שוות לראשונות (מנח"י).

יג. שאין מדרך המוסר שהשכיר יבקש תיכף אחר כלות עבודתו את שכרו (ראה רא"ם). יג. רצונו לומר בקמ"ץ, שכן נקרא פת"ח בלשון המדקדקין הקדמונים (שי"א). יד. אבל לא יתפרש ונתנה' הנו"ן לנפעל

יד מותר לארס בכל יום חול. פי' למעט שבת וי"ט וכבר נתבאר פ' כ"ג מהלכות שבת: ומ"ש אפילו נט' נבל. מפורש הוא בירושלמי בפ"ק דתכונות שמואל אמר אפילו נט' צ"י ארס שלא יקדמונו אחר: אבל אין נושאין וכו'. ע"כ (כמויות דף ה'). בגמרא גזירה שמא ישתחו נן עוף. ועכשיו במקומותינו נהגו לישא אשה בששי ולא ידעמי על מה שמכח זה וזדלתי טענת חכמים מתקיימת בהן שהן צאין לידי חולו שזה אס משבות ע"י עזמן אס ממלאכה ע"י עבדים. ויש מי שדומה מהלכה מה שזוכר בגמרא בגזירה זו והניא ספק לזה ולזינו עיקר. והרמב"ן ז"ל אמר שהאריך כחזק בסוף דבריו ומה שהנהגו בששי מנהג צורות הוא אלא שלא מיהו בידם וכ"כ הרב ר' ^{הערה}

לדליל חבר אומדנה הילכך אלמנה מן האירוסין אינה גובה אלא מנה ומיהו משמע דלפילו מן המשועבדין גובה אולם אלא שהרמב"ם כתב בפ"י מה"א שאינה גובה מזני חורין עכ"ל: **מן המארים** את בתו קטנה וכו' ואם רצה לכונס בונה ואין ראוי לעשות כן. נראה דמשמע לרבינו דהא דאמרין (קידושין מ"א.) אסור לאלס שיקדש את בתו כשהיא קטנה אסורא לאו דוקא אלא לומר שאין ראוי לעשות כן וכדמצינו בין ה"א ובין אביה יכולים לעכב דמשמע דאי נימא לה ולבניה שרי וכ"כ בפרק שלישי אע"פ שיש רשות לאכ נקדש אס בתו כשהיא קטנה אין ראוי לעשות כן אלא מנות חכמים שלא יקדש אדם בתו קטנה וכו': ה"ו

יד מותר לארס בכל יום חול אפילו [ל]בט' באב בין ביום בין בלילה. אבל אין נושאין נשים לא [מ]בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה. ואצ"ל שאסור לישא [נ]אשה בשבת. ואפילו בחולו של מועד אין נושאין נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת. ושאר הימים מותר לישא אשה בכל יום שירצה והוא שימרה בסעודת נישואין ג' ימים קודם הנישואין: מן מקום שאין ב"ד יושבין בו אלא בב' ובה' בלבד בתולה נישאת ביום ד' שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לב"ד. ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בה' כדי שיהיה שמח עמה ה' וע"ש ושבת ויוצא למלאכתו יום ראשון: מן המארים יאת בתו קטנה ותבעה הבעל לנישואין. בין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תינשא עד שתגדיל ותעשה נערה ואם רצה לכונסה כונס. ואין ראוי לעשות כן: ין אירסה ושהה כמה שנים ותבעה לנישואין והרי היא נערה נותנין לה י"ב חדש מיום התביעה לפרנס את עצמה ולתקן מה שהיא צריכה לה ואח"כ תינשא. תבעה אחר שבגרה נותנין לה י"ב חדש מיום הבגרה. וכן אם קידשה ביום הבגרה נותנין לה י"ב חדש מיום הקידושין שהוא יום הבגרה. קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה י"ב חדש בבגרותה ולאח"כ נתקדשה אין נותנין לה אלא ל' יום מיום התביעה. וכן המארים את הבעולה נותנין לה ל' יום מיום התביעה: יך כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה ואח"כ תינשא כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו משתבעה האשה אותו. וכמה נותנין לו כמו שנותנין לה אם י"ב חדש וי"ב חדש ואם ל' יום ל' יום: יפ הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה נתחייב במוזנותיה אף ע"פ שלא כנס. ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בע"ש אינו מעלה לה מוזנות באותו היום מפני שאינו יכול לכונס. וכן אם חלה הוא או היא או שפרסה נדה כשהגיע הזמן אינו מעלה לה מוזנות שהרי אינה ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתבריא. וכן הוא אינו יכול לישא אשה עד שיבריא:

פרק אחד עשר

א הנושא בתולה שנתאלמנה או שנתגרשה או נחלצה. אם מן האירוסין נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה כתובתה מאתים. ואם מן הנישואין כתובתה מאה. שמשנשאת הרי היא כבעולה. וכן הנושא בתולה משוחררת או גיורת או שבוייה אם נשתחררה השפחה ונתגיירה הכותית ונפרת השבוייה והן פחותות מבת ג' שנים ויום אחד כתובתן מאתים. ואם היו בנות ג' שנים ויום אחד ומעלה כתובתן מאה: ב ומפני מה תיקנו חכמים לאלו כתובה מאה ואף ע"פ שהן בתולות הואיל וחוקת הנישואה שתבעל וחוקת השפחה והכותית והשבוייה שתבעל תיקנו לאלו מאה בין נבעלו בין לא נבעלו והרי הן כבעולות לכל דבר: ג מוכת עין כתובתה מאה אפילו נשאת על מנת שהיא

למלאכתו יום ראשון: מן המארים יאת בתו קטנה ותבעה הבעל לנישואין. בין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תינשא עד שתגדיל ותעשה נערה ואם רצה לכונסה כונס. ואין ראוי לעשות כן: ין אירסה ושהה כמה שנים ותבעה לנישואין והרי היא נערה נותנין לה י"ב חדש מיום התביעה לפרנס את עצמה ולתקן מה שהיא צריכה לה ואח"כ תינשא. תבעה אחר שבגרה נותנין לה י"ב חדש מיום הבגרה. וכן אם קידשה ביום הבגרה נותנין לה י"ב חדש מיום הקידושין שהוא יום הבגרה. קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה י"ב חדש בבגרותה ולאח"כ נתקדשה אין נותנין לה אלא ל' יום מיום התביעה. וכן המארים את הבעולה נותנין לה ל' יום מיום התביעה: יך כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה ואח"כ תינשא כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו משתבעה האשה אותו. וכמה נותנין לו כמו שנותנין לה אם י"ב חדש וי"ב חדש ואם ל' יום ל' יום: יפ הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה נתחייב במוזנותיה אף ע"פ שלא כנס. ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בע"ש אינו מעלה לה מוזנות באותו היום מפני שאינו יכול לכונס. וכן אם חלה הוא או היא או שפרסה נדה כשהגיע הזמן אינו מעלה לה מוזנות שהרי אינה ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתבריא. וכן הוא אינו יכול לישא אשה עד שיבריא:

מן המארים את בתו קטנה וכו'. בפרק אף ע"פ (דף נ"ז:) מנא קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב וכבר רצינו עד שנתגדיל וכן מפורש בירושלמי:

ואין ראוי לעשות וכו'. ע"כ אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה וכבר כתב רבי פ"ג* שאפילו קידושין שאין ראוי שיקדש אדם את בתו כשהיא קטנה:

ין ארס ושהה וכו'. משנה ונמרה ע"כ: **תבעה** אחר שבגרה נותנין לה י"ב וכו'.

ע"כ בגמרא בגרה הרי היא כתבונה כיצד בגרה יום אחד [או יותר] ומקדשה (ש"אין נותנין לה אלא למשלוס) נותנין לה י"ב חדש.

פירוש והוא הדין שאם בגרה חדש א' או יותר ומקדשה [שנותנין לה] י"ב חדש מיום הבגרה ומ"מ לעולם אין פוסקין לה מל' יום כמבואר בטמון והכל מתבאר שם בגמרא כמו שהוכרז רצינו: קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה שנים עשר חדש וכו'. ע"כ מבואר בגמרא:

וכן המארים את הבעולה נותנין לה וכו'. נמטה ולא למנה שלשים יום. ורצינו כתב בעולה למעט אלמנה מן האירוסין שמשנתנו אינה אלא באלמנה מן הנישואין וכן מבואר בירושלמי וכ"כ מן המפרשים ז"ל:

יח בשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכו'.

א טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ד טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ה טור אה"ע ע"כ סמ"ג ע"כ:

ע"כ בגמרא בגרה הרי היא כתבונה כיצד בגרה יום אחד [או יותר] ומקדשה (ש"אין נותנין לה אלא למשלוס) נותנין לה י"ב חדש.

פירוש והוא הדין שאם בגרה חדש א' או יותר ומקדשה [שנותנין לה] י"ב חדש מיום הבגרה ומ"מ לעולם אין פוסקין לה מל' יום כמבואר בטמון והכל מתבאר שם בגמרא כמו שהוכרז רצינו: קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה שנים עשר חדש וכו'. ע"כ מבואר בגמרא:

וכן המארים את הבעולה נותנין לה וכו'. נמטה ולא למנה שלשים יום. ורצינו כתב בעולה למעט אלמנה מן האירוסין שמשנתנו אינה אלא באלמנה מן הנישואין וכן מבואר בירושלמי וכ"כ מן המפרשים ז"ל:

יח בשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכו'.

א טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ד טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ה טור אה"ע ע"כ סמ"ג ע"כ:

ע"כ בגמרא בגרה הרי היא כתבונה כיצד בגרה יום אחד [או יותר] ומקדשה (ש"אין נותנין לה אלא למשלוס) נותנין לה י"ב חדש.

פירוש והוא הדין שאם בגרה חדש א' או יותר ומקדשה [שנותנין לה] י"ב חדש מיום הבגרה ומ"מ לעולם אין פוסקין לה מל' יום כמבואר בטמון והכל מתבאר שם בגמרא כמו שהוכרז רצינו: קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה שנים עשר חדש וכו'. ע"כ מבואר בגמרא:

וכן המארים את הבעולה נותנין לה וכו'. נמטה ולא למנה שלשים יום. ורצינו כתב בעולה למעט אלמנה מן האירוסין שמשנתנו אינה אלא באלמנה מן הנישואין וכן מבואר בירושלמי וכ"כ מן המפרשים ז"ל:

יח בשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכו'.

א טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ד טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ה טור אה"ע ע"כ סמ"ג ע"כ:

א טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ד טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ה טור אה"ע ע"כ סמ"ג ע"כ:

ע"כ בגמרא בגרה הרי היא כתבונה כיצד בגרה יום אחד [או יותר] ומקדשה (ש"אין נותנין לה אלא למשלוס) נותנין לה י"ב חדש.

פירוש והוא הדין שאם בגרה חדש א' או יותר ומקדשה [שנותנין לה] י"ב חדש מיום הבגרה ומ"מ לעולם אין פוסקין לה מל' יום כמבואר בטמון והכל מתבאר שם בגמרא כמו שהוכרז רצינו: קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה שנים עשר חדש וכו'. ע"כ מבואר בגמרא:

וכן המארים את הבעולה נותנין לה וכו'. נמטה ולא למנה שלשים יום. ורצינו כתב בעולה למעט אלמנה מן האירוסין שמשנתנו אינה אלא באלמנה מן הנישואין וכן מבואר בירושלמי וכ"כ מן המפרשים ז"ל:

יח בשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכו'.

א טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ד טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ה טור אה"ע ע"כ סמ"ג ע"כ:

ע"כ בגמרא בגרה הרי היא כתבונה כיצד בגרה יום אחד [או יותר] ומקדשה (ש"אין נותנין לה אלא למשלוס) נותנין לה י"ב חדש.

פירוש והוא הדין שאם בגרה חדש א' או יותר ומקדשה [שנותנין לה] י"ב חדש מיום הבגרה ומ"מ לעולם אין פוסקין לה מל' יום כמבואר בטמון והכל מתבאר שם בגמרא כמו שהוכרז רצינו: קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה שנים עשר חדש וכו'. ע"כ מבואר בגמרא:

וכן המארים את הבעולה נותנין לה וכו'. נמטה ולא למנה שלשים יום. ורצינו כתב בעולה למעט אלמנה מן האירוסין שמשנתנו אינה אלא באלמנה מן הנישואין וכן מבואר בירושלמי וכ"כ מן המפרשים ז"ל:

יח בשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכו'.

א טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ד טור ע"כ סמ"ג ע"כ: ה טור אה"ע ע"כ סמ"ג ע"כ:

הגהות מיימוניות
 יד פ' [מור סימן ס"ב וכן משמע בפרק החולץ (דף מ"ג):] [ל] וכן איהא במגילת סתרים הביא רביה מירושלמי ע"כ: [מ] אבל ראבי"ה כתב מה שבוסין בומן היה בשש מפני תקנת עניים ומכחו אהא דרב שמואל בר יצחק (כתובות דף ג') לא שנו אלא מתקנת עורא ואיך שאין בתי דינין קבועין אלא בב' ובה' אבל קודם תקנת עורא שבתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום וכו' והוא דמריה ליה ובפרק נערה גרמי' א' נמי דמפר לה בע"ש וי"ט ואע"ג דאין דינין בשבת וי"ט כדמשמע בפרק משילין אפ"ה יתפרסם קטנה
 הרבר בשבת עד זמן יום הרין ובמ"ק תנן אין נושאין נשים במועד ובמרא אמרי בערב הרגל לישא בערב בתר תקנת עורא שב"ד קבועין בכל יום ואף על גב דאמרין גבי אלמנה שקרו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים יום ה' וע"ש ושבת ראו חכמי הדורות דבהא תקנתא מפיי ניהא דהו ע"כ אבן בירושלמי פ"ק דתעניות גרסין אמור לארס אשה בע"ש הוה דתימר שלא לעשות סעודות אירוסין הא לארס יארס ומסיק דאפילו בתשעה באב שלא יקדמו אחר וה"ג איתא בירושלמי בפ"ק דכתובות וכ"כ ה"ה"ם אהא דפסיק תלמודא בפ"ק דכתובות והולכתא מותר לבעול לכתחילה בשבת דאהא מביטין ועבדין מעודה בין בחול בין בשבת ולא היישנין שמא ישחוט בן עוף ע"כ: [ג] אך ר"ת כתב בתשובה כי מרוחק גדול התירו לקדש בשבת ומ"מ לא היה מורה הלכה למעשה ועיין בתוס' בפרק משילין פירות ע"כ: כרבו

התעוררות (אין לסמוך על הוראה זו כלל עיי' בהקדמה) תשובה סח

סבוכה שנתה י"ט לגמרי וציוס טני נחקטנה צנת אחת כל כך טאפילו מערב איננה, לפ"ז הרמזים דפקק כחרי טעמא צהלכות יו"ט (פרק ז') דכתב אין נוסאים נשים ולא מייצמין צמועד כדי שלא תסתכח שנתה החג צשנתה הניסואין וכו' וצצד שלא יעשה קעודת אירוסין וקעודת ניסואין שלא יערצ שנתה אחרת צשנתה הרגל נראה צעליל דקוצר דשנתה ניסואין הוא גדולה כל כך טהשתכח על ידיה שנתה הרגל ושנתה הקעודה אינו גורם אלא לערב צשנתה ופסק כשני הטעמים מניח ומערב שניסואין צלא קעודה אקור וקעודת ניסואין לצד גם כן אקור אם כן ציומא קנמא השנתה גדולה שנתה ואח"כ אינו אלא מערב וכיון טפק גם כן שאין מערבין ממילא ערב הרגל אקור לישא ואח"כ שפיר ה' דלא מציא דערצ הרגל מותר לישא.

והנה מזה לא שנתה יו"ט לא מציא טוס דרש דהנה מהא דושנתה צחגך ולא צחשתך אינו מוכח אלא טני שנתה שאין להם שייכות חד צחצרתה שנתה יו"ט ושנתה אשה ומסקוק דשלמה שנתה יו"ט ושנתה חינוך צהנ"ק וכאשר משנתה צזה מניח לטעמו צחצרתה כהוגן וכאשר שנתה צשנתה חצרתה מניח מלשמוח עם זו כהוגן וכל אחת איננה צטלימותה אצל צשתי שנתה טווח כגון אם נוסא שני נשים דכל אחת שנתה אשה, הנה מניח דשני אצל מדרשא דמלא שצוב טל לשה ואח"כ טל רחל עוכח דשני שנתה טווח גם כן אקור לכן צהלכות אשות דכתב הרמזים נוסא אדם כמה נשים ציוס אחד וצצד טישנתה על כל אחת שנתה הראוי דהם שנתה טווח ממילא מוכרח להציא דרשה דמלא שצוב דוקא ודי צלימוד מדרשא זו שאקור לישא צמועד מוכ"כ דהם שנתה טווח אקורות מוכ"כ צמועד שאינם טווח ואולי גמרא דידן קצר אישכא דצטניהם טווח מוצטל אחת חצירתה כהא דמינו מוצטל מינו לכן לריך ילפותה ומשלמה דגם צחינן טווח אקור.

הבית מציא קושיא ה' הרמזים כתב להדיא צהלכות יו"ט דניסואין צלא קעודת לצד אקור נוסוס דנושכח שנתה הרגל וכן הוא פשטא דמתניתין דקחני קתם אין נוסאין נשים משמע אפילו צלא קעודה והיאך כתב הרמזים צה' אישות נוסא אדם כמה נשים ציוס אחד ולריך לשמוח עם כל אחת לצדה ואין מערבין והיאך טרי נסואין ולישא כמה נשים ציוס אחד הא צניסואין מערב ומניח אחת מפני חצרתה, ונלע"ד ליישב דהא דנושנתה שצנת ימי המשטה עיקר החיוב עליו על החתן לשנות את אשתו וכדפירש"י פ' כי הלל ושנתה את אשתו ויחדי "ית" חתני" שהוא שנתה אותה ועיין צהנ"ט קימון ק"ד צח"ע סיק' א' וז"ל שנתה אכילה ושתי" וציעול מלחכה ומשא ומתן הכל נוסוס לתא דידה ב"שקלו חכמים על תקנות צנות ישחלל וצחולתה תקנו ז' ימים וכו', וכן צס"ק צ' כתב דיכולה למחול על שנתה לאכול ולקטות ולשמוח עמה וכו' וכן יעיין צצית שמואל

סכסכח שנתה יו"ט לגמרי וציוס טני נחקטנה צנת אחת כל כך טאפילו מערב איננה, לפ"ז הרמזים דפקק כחרי טעמא צהלכות יו"ט (פרק ז') דכתב אין נוסאים נשים ולא מייצמין צמועד כדי שלא תסתכח שנתה החג צשנתה הניסואין וכו' וצצד שלא יעשה קעודת אירוסין וקעודת ניסואין שלא יערצ שנתה אחרת צשנתה הרגל נראה צעליל דקוצר דשנתה ניסואין הוא גדולה כל כך טהשתכח על ידיה שנתה הרגל ושנתה הקעודה אינו גורם אלא לערב צשנתה ופסק כשני הטעמים מניח ומערב שניסואין צלא קעודה אקור וקעודת ניסואין לצד גם כן אקור אם כן ציומא קנמא השנתה גדולה שנתה ואח"כ אינו אלא מערב וכיון טפק גם כן שאין מערבין ממילא ערב הרגל אקור לישא ואח"כ שפיר ה' דלא מציא דערצ הרגל מותר לישא.

והנה יש לדקדק דעל ה' דאין מערבין כתב חוקפות צירושלמי יליף מומלא שצוב מה רלה חוקפות צזה לאשנעינן הלל אח"כ מציא הגמרא צענמו הילפותה וגם קשה למה אין נקשה הגמרא מיד על שמואל דקצר אין מערבין מניל וממתין עד אחרי דנצחר טעמא דכל אמוראי ומקשה ומפרק עליהם, וי"ל דכתב הה"מ מלא שצוב דרשה פשוטה היא ודרך הרמזים להציא דרשה שהוא פשוטה יותר וי"ל דלכן אין נקשה הגמרא על שמואל מיד אין מערבין מניל דידע דרשה הפשוטה דמלא שצוב וזה רלה חוקפות ליישב טקסם להם דלמה לא נקשה הגמרא מיד, אצל כדמסקי דלכל הטעמים ערב הרגל מותר לישא נוסוס דעיקר שנתה חד יומא על כרחך לא יליף מומלא שצוב דלדרשא זו כל שצעה אקור כדאמר צפירוש מלא שצוב זאת, לכן נקשה לפ"ז ודאין מערבין מניל, אצל הרמזים דלא כתב ולא פסק ה' דערצ רגל מותר לישא כדכתבו לעיל וכל שצעה אקור לערב לדבריו ממילא מציא דרשה הפשוטה יותר והרי"ף לא הציא טעמא דמניח רק שאר טעמים וטפיר פסק בהצרייתא שמוציא אותה דערצ הרגל מותרין לישא.

הרמב"ם צהלכות אישות (פ"י הלכה י"ג) כתב נוסא אדם נשים צנות ציוס אחד וצצד לריך לשמוח אם כל אחת ואחת שנתה הראוי לה נוסוס שאין מערבין שנתה צשנתה וכו' וכן אקור לישא אשה צמועד כאשר צארכו נוסוס שאין מערבין שנתה צשנתה שחומר מלא

מסורת המדרש
פד דצ"ר סוף פרספ ב' פסקמל
לדכ כהנא פסקא כ"ב. ילקוט ישעיה
רמו תק"ה. פה ילקוט ישעיה שס
ילקוט מהלס רמו מפע"ו.

חידושי הרש"ש
לא דכתיב גילי מאד בת
ציון. הוא בזכריה ט' ור"ד
הנה מלכך יבא לך.

חידושי הרד"ף
לכ אם ביום אם בהקדוש
ברוך הוא. שמעתי לפשי אם
לחלות שמול היום גורם הישועה
ביום ההוא וישמחו ביום שגורם
זה מזלו. לויא כשפרש שלמה
הביאני המלך חריו אלו חדרים
שבמרום חררי כוכבים ומזלות ואו
ראיתי שאין מזל שום יום גורם
סוכה לישראל שאין מזל לישראל
ואין לנו לשמח ביום כ"א כ"ב
לברו שעשה כן ביום הזה ועי'
וזר אמר (ק"ה). **כך בישועתך.**
כד"א (ישעיה כ"ה) נגילה
ונשמחה בישועתו. ועוד כמה
מקראות כ"כ. בתורתך. כד"א
פקדי ה' ישירם משמחי לב.
ביראתך. כד"א עבדו את ה'
ביראה וגילו ברעדה. לג כגון
הלכות פסח בפסח. זה נמשך
ג"כ לרשה נגילה ונשמחה כך
בחורתך כמי שמחת רגלינו. כי
סוכים הדיך ר"ת לשמח בהן
יותר מין משמחת היין למשוך
כשרו בהן כמי הרגלים. מין
של אבות מה פעל וכו'.
כילקוט מסיים כשאנו נכנסין
לצרה מזכירין לפניך מעשה
אבות חכונם בא לפניך יותר
מניסוך היין על גבי המזבח.

ידי משה
לכ כך בהקדוש ברוך
הוא וכו'. נראה דקמפלגי
כפלונתא דריא ור"י בפי ב'
דביצה דריא סבר או כולו
לכס או כולו לה' ור"י סבר
חלקוהו וזה שאמר רבי אבין
כאן והדר מפרש ביראתך זה
רמו על חג כהג כגון הלכות
סוכה ולולב ושאר מצות
וזהו ביראתך ע"ד שאמר
זו"ל ראשון לחשבון עונות
והלכות פסח וכו' זה מרומז
כישועתך ישועת מצרים
בתורתך זה חג השבועות
מתן תורה וק"ל.

ליקוטים
לג הלכות חג כהג. כי ממעמי
ועניני הלכות כל חג אנו למדים
נפלאות חסדו ה' שעשה עם
ישראל. וזהו מזכיר דודי.
אהבתך וידידותך, מסבות
המעשים שהראית לנו בכל חג
החג שנרע אותם ע"פ העסק
בתורה בעניניהם. דבר כעתו
(תורה תמימה).

לא למטרונה. ב"ר סוף פ' ב' רמו על זה. מה איכסית
י. פ"י שאין זה שמחה שלמה כ"ז שלא בא המלך בעצמו
גם הבנים והבנות ידאגו אך כבוא המלך חדוה שלמה
להמלכה ולבניה ולבנותיה ולחנתיה. גילי מאד. וס"ד הנה
מלך יבא לך. רני ושמחי. וס"ד
כי הנני בא ושכנתי בתוך.
לכ זה היום עשה. ועי' ב"ר פ'
ו' ס"י ב' ושם מבואר וכמ"ש
למען תזכור את יום צאתך
מארץ מצרים כל ימי חיך
וכמ"ש והימים האלה נזכרים
ונעשים וזה שאמר אם לשמח
ביום. ופי' שזכר בפסוק זה את
היום ואת השי"ת ותיבת בו
אינו מבואר על מי חזור. כך
בעשרים ושתיים אותיות. שאין
לנו דרך לעבודת השי"ת ליראה
ולאהבה בלא התורה ואין אנו
שמחים עם השי"ת שאין אנו
משיגים אותו רק ע"י התורה
שנאמרה על פי כ"ב אותיות
התורה ואורייתא וקוב"ה חד
הוא ומפורש היטב כתיבת כך.
לג מיינה של תורה. אצל כי
טובים דודיך מין אמר לעיל
שמ"ס מין פ"י מ"ס היתרון יותר
מין אך כאן פירושו מין מקצת
היין ולא כולו וזהו נזכרה
דודיך שאנו נזכרים בפניו ר"ת
כל דבר כעתו מה טוב. מין

לכוא באין הנביאים ואומרים לירושלים (ישעיה ס ד) **בניך**
מרחוק יבאו, והיא אומרת להם מה אכפת לי. (שם) **ובנתניך**
על צד האמנה, אמרה מה אכפת לי. פיון שאמר לה (זכריה ט
הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע, אמרה הא חדוה
שלמה, דכתיב (שם) גילי מאד בת ציון, וכתיב (שם ב יד) רני
ושמחי בת ציון וגו', באותה שעה היא אומרת (ישעיה סא י')
שוש אשיש בה' תגל נפשי באלהי.

לכ דבר אחר, נגילה ונשמחה כן. ר' אבין פתח (תהלים קיח כד)
זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. פ"ה אמר ר' אבין אין
אנו יודעים במה לשמח אם ביום אם בהקדוש ברוך הוא,
בא שלמה ופרש נגילה ונשמחה כן, בהקדוש ברוך הוא,
כך בישועתך, כך בתורתך, כך ביראתך. אמר ר' יצחק כך
בעשרים ושתיים אותיות שכתבת לנו בתורה בי"ת שנים
כ"ף עשרים הרי כך.

לג נזפירה דדיך מנין. מיינה של תורה, כגון הלכות פסח
בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג כהג, דבר אחר,
נזפירה דדיך מנין. מנין של אבות, מה פעל לפניך אדם
בתורתך. כד"א פקודי ה' ישירם משמחי לב. כך ביראתך. כד"א עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה (רד"ל). לג מיינה
של תורה כגון הלכות בו. ר"ל כמה שאנו עוסקים בהלכות פסח בפסח כי מזה אנו מזכירין דודיך ר"ל הטובות
והחסדים שעשית לנו בומנים ההם. מין של אבות בו. כילקוט הגירסא יותר נכונה וז"ל שם דבר אחר נזכרה דודיך
מי פעל לפניך כאברהם יצחק ועקב כשאנו נכנסים לצרה אנו מזכירים לפניך מעשה האבות וזכרונם בא לפניך יותר

מתנות כהונה
חמריה. שהמיר ושמנה יינו מעליו כד"ל מן מפינו. אף צדיקים בו'. כלומר יש נדס מפסח העקרונת שע"י מפלסם פוקד אומס
הש"י. ואומרים אין לנו בו'. נספך ט"ן ממס שגמל כ' אמה אבניו. האי חדותא בו'. וזהו מדוע שלמה מדוע על מדוע. בת
ציון וגו' גרמין. לג מה פעל לפניך אדם הראשון. כילקוט לא גרם ליה.

אף צדיקים בו'. כלומר יש בידם מפתח העקרונת שע"י
תפלתם פוקד אותם השי"ת. ואומרים אין לנו בו'. בספר
ישן מסיים שנאמר כי אתה אבניו. האי חדותא בו'. זהו
חדוה שלימה חדוה על חדוה. לב אין אנו יודעים
במה לשמח בו'. והנה ידוע
הטובות וההצלחות הנצמחים
מאתו ית'. הנה הנם משני פנים.
אם מצד הזמן אשר מסגולתו
השעה משחקת להשפיע הטוב
לבעליהן. או אף אם אין הזמן
גורם לזה עכ"ל הוא ית' משפיע
הטוב. יהיה באיזו זמן שיהיה.
והנה אין ספק כי בעת זמן
שישראל מושלמים במעלות
השלימות. אז קרוב ה' לכל
קוראיו למלאות חפצם עם שאין
הזמן מסכים לזה, אך בזמן
שישראל בלתי שלמים וראוים
במעשיהם אז בלתי אפשרי
להצליח דרכיהם. עד אשר נם
העת והזמן יסכים להיות בעוה"ס
כי אז גם הזמן מסגולתו יצליח
ויעשה פרי בקשתם. למלאות
חפצם ומשאלותם. וזהו ענין
הספק כאן אם מלת בו קאי על
הי"ט שנזכר לעיל זה היום.
שהשמחה תושג לנו מסבת
הזמן וע"כ נגילה ונשמחה בו
ביום. או השמחה תושג לנו
מעור ה' לברו אף כלתי סגולת
הזמן ולכך נשמחה בהקב"ה.
ומלת בו קאי רק על השם
שנזכר ג"כ לעיל מיינה זה היום
עשה ה'. לזה בא שלמה ופירש
נגילה ונשמחה כן. להורות כי
השמחה הוא מצדו יתברך לברו
ולא מסבת הזמן. וה"ק קרא
אע"פ שזה היום הוא י"ט ונעשה
לנו בו נסים ונפלאות ואנו
שמחים בהם אפילו הכי עיקר
השמחה אינה בעבור י"ט. אלא
בעבור השם לפרסם את כל
הגדולות ואת כל הנוראות
שהוא עושה עמנו וע"ז אמר
נגילה ונשמחה בו ר"ל בשם.
ופי' הכתוב שלפנינו כך הוא
לפי דרש זה. הביאני המלך
חריו פ' בחדרי התורה ומכנה
למדתי והבנתי שאין לשמח
אלא כך. שע"י התורה אני
למעלה מן המזל. ועיין מ"ש
במהדורא קמא בעץ ובענף. כך
בישועתך. כד"א (ישעיה כ"ה)
כזה כמה מקראות. כך